

CAPUT II. DE CHRISTI ECCLESIAE CONSTITUTIONE.

Existencia et origine Ecclesiae vindicatis, una cum ejus anterioritate Novi Testamenti scripturis, ordo logicus postulat ut ad intimam atque essentialem ejusdem Ecclesiae constitutionem, necnon ad ipsius formam (1), ut vocant, exteriorem accurate examine expendendam accedamus. Passim Ecclesiam societatem nuncupavimus a Christo institutam. Haec porro societatis notio in nobis excitat ideam corporis moralis, seu moralis personae, quae ad instar hominis seu individui humani viventis agat atque operetur. Si de qualibet humana societate haberetur sermo hic sistendum foret, cum haec idea satis fecunda sit, nosque suapte natura ducat ad agnoscendam animam seu principium vitale ejusdem societatis aut moralis personae, per quod suas exerat vires, ac moveat molem cujus vitale principium est. Nos praeterea trahit haec ipsa idea ad formam exteriorem admittendam, seu corpus quod capite ac membris apte inter se dispositis et arcto invicem nexu consociatis constat, quorum diversa munia sint ac officia; tum denique nos inducit ad intimam ac mutuan animae et corporis internoscendam communicationem, sive commercium. Atque haec quidem omnia in societate a Christo instituta necessario admitti debent, cum sine iis, quemadmodum nulla vivens persona individua, sic nec ulla persona moralis, seu proprie dicta societas sit aut intelligi possit.

Ac nos quidem hic sistere possumus, cum omnia exinde habeamus, quae necessaria sunt ac sufficiunt ad veram Christi Ecclesiam constituendam. Non defuerunt tamen, qui ulterius progressi, sibi in Ecclesia quamdam veluti incarnationis continuationem videre visi sunt. Juxta hos Christus Deus homo voluit in ea perfectam sui ipsius imaginem ac similitudinem relinquere in qua et per quam ipsemet vivere quodammodo videretur, ac nobiscum etiam post visibilem suum in caelum ascensum conversari. Haec propterea societas Christum praese ferens, ut ipsi loquuntur, *divino humana* est, subsistens in *unitate* personae cum utriusque naturae *communicatione*, quo fit ut elementum humanum, ipsumque regat ac dirigat, aliat ac veluti informet, unitatemque ex utroque constituat. Quod divinum in hac persona morali seu societate inesse dicunt, constituit partem ejus intimam seu animam; quod vero humanum vocant, constituit ejus formam exteriorem ac visibilem, sive corpus quod velut organo anima exterius se prodit ac manifestat. Exinde fit ut Ecclesia invisibilis aequae ac visibilis necessario esse debeat; invisibilis quidem quoad ani-

satis versatus in scriptis rationalistarum ex quibus plura mutuatus est ac sua fecit, patet protestantismum ferri in destructionem christianae religionis.

(1) Dum hic commemoramus exteriorem Ecclesiae formam distinctam ab ea quam vocavimus intimam ac essentialem ejusdem constitutionem, minime intendimus alteram ab altera dispescere; cum juxta praesentem Ecclesiae statum de quo disserimus inseparabiles sint, verum significare tantum volumus distinctionem, quae intercedit inter ejusdem Ecclesiae animam et corpus, prout clarius ex tota expositionis serie patebit.

mam, visibilis vero quoad corpus; item fit ut Ecclesia una sit, prout unus est Christus, sancta uti sanctus est Christus, indefectibilis quemadmodum indefectibilis est Christus, infallibilis sicut infallibilis est Christus, qui eam tanquam vivam imaginem sui ipsius atque perfectam esse voluit, imo per eam quodammodo se in his terris usque ad consummationem seculi perpetuare constituit, ita ut quod Christus habuit et habet natura sua, communicet per gratiam ac privilegium huic filiae seu sponsae suae. Dummodo haec rite intelligantur, prout natura similitudinum exigit, quae ad vivum resecari non debent, nihil reprehendum in iis conspicimus, imo ad Ecclesiae naturam et constitutionem explicandam valde hanc ideam conferre existimamus eaque uti non abnuimus (1).

Verum quidquid de ea sit, ex iis quae paulo ante exposuimus patet hic agendum a nobis esse prius de Ecclesiae anima, deinde de ejus corpore, ac denique de mutua communicatione seu commercio quod intercedit inter animam et corpus ejusdem Ecclesiae. Quod quidem perficiemus distinctis articulis, ne si de omnibus simul agatur, confusio ingeneretur. Cum vero divina Ecclesiae institutio a nobis vindicata sit a qua, ut postea ostendemus, Scripturas sacras habuimus ac traditiones, eis deinceps ut divinae auctoritatis documentis ad rem nostram utemur.

ARTICULUS I. DE ANIMA ECCLESIAE.

Hoc nomine significamus in primis interiorem justitiam seu gratiam sanctificantem, qua homines justis Deo intime uniuntur, vitamque supernaturalem ac prope divinam viventes, aeternae vitae fructus emittunt: cum Christus et tanquam caput in membra, ut loquitur Tridentinum, et tanquam vitis in palmites, in ipsos justificatos jugiter virtutem infuset, quae virtus bona eorum opera semper antecedit et comitatur

(1) Ita Moehler *symbolique*, tom. II, ch. V, § XXXVI, et seq. ubi doctus auctor hanc ideam fuse exponit et evoluit. Haec me latet quibusdam expositionem hanc minime arrire verentibus ne nescio quem pantheismum redoleat. Ast si rite et ad mentem auctoris intelligatur, nullum ejusmodi periculum subest. Nam Moehler utitur incarnatione Filii Dei veluti similitudine ad significandam intimam unionem Christi cum Ecclesia per gratiam sanctificantem, quae justis omnibus inheret, seu membris vivis ejusdem Ecclesiae. Mens proinde auctoris est, Christum instituisse Ecclesiam suam ad instar incarnationis, non autem quod veram ac proprie dictam incarnationem cum ipsa peregerit, quod vel suspicari nefas, imo impium et stultum est. Vera autem ratio cur isti censores Moehlerum reprehendant, repeli debet ab ipsorum systemate circa gratiam sanctificantem, quam juxta protestantium placita in mero externo favore ac benevolentia Dei erga justum constituunt, ita ut ejus vi Deus benevolens se ipsi exhibeat. Quod quam abhorreat a doctrina Concilii Tridentini, sess. VI, cap. VII, nemo catholicus ignorat.

Ceterum haec idea biblica est; Apostolus enim passim vocat Ecclesiam Christi corpus, ut Coloss. I, 18-24. Ephes. I, 23. IV, 12. V, 23, etc. Eandem patres commendant, inter quos s. Athanasius scribens in lib. de *incarnat.* § 21. « Et cum Petrus dicat: *certissime sciat ergo omnis dominus Israel, quia et Dominum eum, et Christum fecit Deus, hunc Jesum quem vos crucifixistis*: non de divinitate ejus dicit, quod Dominum ipsum, et Christum fecerit; sed de *humanitate ejus, quae est UNIVERSA ECCLESIA*, quae in ipso dominatur et regnat, postquam ipse crucifixus est: et quae ungitur ad regnum caelorum, ut cum illo regnet, qui seipsum pro illa exinanivit, et qui induta servili forma, *ipsam assumpsit* » (edit. Maur. opp. tom. I, p. II, p. 887).

et subsequitur, et sine qua nullo pacto Deo grata et meritoria esse possent » (Sess. VI, cap. 16). Significamus praeterea fidem, spem et charitatem, sine quibus nemo profecto vivit, necnon alias praeclearas dotes quibus Deus eos qui eximia praesertim sanctitate praecellunt cumulare solet. Cum vero haec omnia quae animam Ecclesiae constituunt, Dei dona sint, et ea dona quae Christus ipse tanquam caput eidem Ecclesiae velut corpori suo mystico jugiter communicat, quibusque vivificat, ideo animam hanc elementum divinum, ut diximus, nonnullis vocare placuit, quod penetrat elementum humanum, nempe Ecclesiae corpus.

Ecclesiae animam, seu invisibilem ac interiorem Ecclesiae partem ultro admittunt protestantes, imo ex ea sola plures ex ipsis Ecclesiam totam constare contendunt, ut hac ratione se ad Ecclesiam Christi pertinere evincant, quamvis turpiter ab ipsa desciverint. In quo veteres haereticos imitati sunt, qui eadem de causa unam Ecclesiam invisibilem proclamaverunt, nec praecise ex justis, sed ex solis electis seu praedestinati coalescentem (1), sive actu justis fuerint sive scelestis. Hos paulo post refellemus; interim in sequenti propositione adstruimus quinam proprie ad potiore hanc Ecclesiae partem spectent, et quinam sint ab ea excludendi, ut deinceps ad alia gradum faciamus.

PROPOSITIO. — *Omnes et soli justis pertinent ad Ecclesiae animam.*

Si omnes ac soli justis ad animam Ecclesiae spectant, plane consequitur eos solos hoc censu includi, qui actu, justitia et sanctitate praediti sunt, ac propterea eos omnes ab illa removeri, qui quamvis ad vitam aeternam praedestinati, nondum sunt justitiam adepti, quicumque demum ii sint, id est, sive in Ecclesiae corpus jam fuerint coaptati, sive non; rursus si omnes includuntur in hoc censu qui actuali sunt justitia ornati, patet ad nobiliorem hanc Ecclesiae partem pertinere quotquot eam sanctitate possident, sive intra sive extra Ecclesiae corpus actu inveniantur. Quibus ita compositis, sic accedimus ad veritatem enuntiatae propositionis evincendam.

Illi omnes et soli ad Ecclesiae animam pertinere dicendi sunt, qui actu vivunt vita illa supernaturali atque divina, quae ipsam Ecclesiae animam constituit; per quam Dei spiritu aguntur, qui ipsos invadit ac penetrat, eisque intime inheret, ita ut idonei fiant ad eliciendos actus huic vitae consentaneos, seu ad erigendos fructus vitae aeternae. Atqui tales sunt omnes et soli justis. Ergo.

Etenim, ad majorem quod spectat, nemo est qui ambigat in iis quae recensimus vitam de qua loquimur consistere, quae ratio est cur, ut vidimus, a nonnullis vocata fuerit elementum divinum penetrans humanum, et ex iis constat quae suo loco ostendi-

(1) Cf. Bellarm. *de Ecclesia*, lib. III, cap. I, cum notis Erbermanni; *Bezanum manuale contro.*, lib. I, c. 3. FF. de *Walenburch, de controversiis fidei*, edit. Colon. Agripp. 1669, tom. I, tract. *de unitate Ecclesiae*, lib. I.

PERRONE II.

mus (1). Gratia siquidem sanctificante aut nascimur ad hanc vitam, aut reviviscimus, si postquam illam amisimus eam recuperamus, et in ea nutrimur et crescimus. Ex ea fides illa profuit quae per charitatem operatur cum ceteris virtutibus ac donis annexis.

Porro omnes ac solos justos tali gaudere vita evidens est, quia ipsi soli gratia sanctificante instructi sunt, seu principio illo vitali quo fit ut Deo adhaereant ejusque spiritu moveantur et agant. Hanc notionem involvit ipsa *justi* denominatio, proveniens in re de qua agimus, ab illa justitia quae est complexio omnium virtutum divinarum quibus Deo cari efficiuntur, amici ac filii Dei, seu divinae consortes naturae: ut loquitur apostolus Petrus (2).

Quapropter asserere aut non omnes justos, aut non solos pertinere ad Ecclesiae animam, esset propositio contradictoria: simul enim actu justis essent et non essent, viverent simul ac non viverent, quod repugnat et sensum absurdum inducit.

Ergo non soli electi nec omnes electi ad hanc Ecclesiae animam spectant, cum plures possint esse electi qui actu non vivunt, aut quia nondum eam vitam adepti sunt, aut amissam nondum recuperaverunt. plures item possunt esse reprobi qui actu eam vitam obtinent, quamvis eam ex propria culpa sint amissuri, nec rursus eandem sint adepturi. Id ipsum dicatur tum de iis qui extra Ecclesiae corpus adhuc sunt, attamen gratia sanctificante instructi, fide et charitate flagrant: cujusmodi catechumeni esse possunt; tum de iis qui, quamvis intra Ecclesiae visibilis septa degant, sunt nihilominus peccato lethali inquinati, destituti propterea gratia sanctificante et charitate.

Constat igitur quod enuntiavimus, omnes et solos justos ad Ecclesiae animam pertinere.

Priusquam vero istud argumentum concludamus, id apposite animadvertendum, quod, licet fides proprie atque, ut scholis loqui mos est, formaliter vitam non tribuat, cum est a charitate sejuncta, est tamen ejusdem vitae fundamentum, seu principium et radix, atque conditio sine qua vita haec haberi nequit; unum est de essentialibus ejusdem constitutivis. Hinc fit, ut, qui gravi patrato crimine amiserit charitatem, retenta fide ac spe, per hoc non omnem penitus vitam amiserit, nec propterea cesset ad Ecclesiae animam quadantenus pertinere. Nam, etsi fides sine operibus, seu sine charitate, ex qua opera procedunt meritoria et mortua sit in semetipsa, et ut inquit s. Jacobus (3), nihilominus permanet ad instar

(1) Cf. *Tract. de Gratia*, p. II, n. 168 seqq. ubi in tota suo lumine collocavimus doctrinam Ecclesiae catholicae et eidem adversantis systematis protestantium circa naturam et effectus gratiae sanctificantis, una cum nexu quem habent cum contrariis principiis ex quibus ejusmodi doctrina profundit, et corollariis quae exinde deducuntur.

(2) II. Petr. I, 4. *Oratio novissima gloriosa*.
(3) II, 17. Apposite Card. Bellarm., lib. III, *de Ecclesia milit.* c. 11, n. 11; hos diversos gradus eorum qui sunt in Ecclesia exponit, scribens: « Notandum autem est ex Augustino, in breviculo collationis, coll. 5, Ecclesiam esse corpus vivum, in quo est anima et corpus; et quidem anima sunt interna dona Spiritus sancti, fides, spes, charitas, etc. Corpus sunt, externa professio fidei et communicatio sa-

(Vingt-trois.)

radicis aut bulbi, quibus licet propagine ac stirpes discerpere sint et accisæ, cœlesti pluvia rigati iterum pullulare, virescere, ac novas emittere propagine possunt.

DIFFICULTATES. *Obj.* Aliam omnino ideam Ecclesie invisibilis exhibent ipsi christianæ religionis propagatores; I. s. Joannes enim supponit ad Ecclesie animam omnes et solos prædestinatos pertinere: « Ex nobis, inquit, prodierunt, sed non erant ex nobis: nam, si fuissent ex nobis, permansissent atque nobiscum: sed ut manifesti sint quoniam non sunt omnes ex nobis » (I. *Joan.*, II, 19), quibus congruunt quæ scribit Paulus: « Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: cognovit Dominus qui sunt ejus » (II. *Tim.*, II, 19). 2. His inhærens s. Augustinus: « Quidam, ait, qui filii Dei, propter susceptam vel temporaliter gratiam, dicuntur a nobis, nec sunt tamen Deo » (*Lib. de Corrupt. et grat.* c. IX, n. 20); et iterum: « Quia ergo non habuerunt perseverantiam, sicut non vere discipuli Christi, ita nec vere filii Dei fuerunt, etiam quando videbantur esse, et ita vocabantur » (*Ibid.*, n. 22); et alibi passim. 3. Hæc omnia fundamentum habent in ipsius Ecclesie Conditoris verbis: « Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili... et ego vitam æternam do eis; et non peribunt in æternum » (*Joan.*, X, 16, 28). Ex quibus intelligimus 4. Christum caput non esse nisi illius Ecclesie quam salvam faciet, et quam exhibebit olim gloriosam non habentem maculam aut rugam, ut loquitur Apostolus (*Ephes.*, V, 27): quæ certe constare non potest nisi ex omnibus et solis prædestinatis. 5. Ad hæc accedit quod invisibilis Ecclesia *idealis* potius sit et philosophica quam *realis* et *empirica*; 6. atque etiam non satis tuta, siquidem ad Ecclesie animam cum non spectent nisi sancti, recte inferri posset ejusdem corpus, quod a tali anima informatur, non esse aliud quam *collectionem sanctorum*, et sic dilaberetur in Ecclesiam absolute invisibilem, quod certe catholici non admittunt. Ergo.

Resp. N. A. Ad. 1. prob. D. Ex adductis testimoniis Joannis et Pauli Ecclesia invisibilis constat ex omnibus et solis prædestinatis in ordine ad consecutionem finis, C. in ordine ad præsentem justitiam, N. Si ratio habeatur finis seu termini, profecto Ecclesia hæc invisibilis ex omnibus et solis prædestinatis exurgit, utpote qui omnes ac soli perveniunt ad gloriosam Christi Ecclesiam, quæ in cœlis triumphat; ast si ratio habeatur actualis ipsorum status, et conditionum quas recensimus, apertum est neque ex iis omnibus, neque ex iis solis Ecclesiam invisibilem coalescere, cum non omnes nec soli ad ecclesie animam pertineant. Complures enim prædestinati actu non vivunt, seu instructi non sunt charitate, quan-

cramentorum. Ex quo fit, ut quidam sint de anima et de corpore Ecclesie, et proinde uniti Christo capiti interius et exterius, et tales sunt perfectissimi de Ecclesia; sunt enim quasi membra viva in corpore, quamvis etiam inter istos aliqui magis, aliqui minus vitam participant, et aliqui etiam solum initium vite habeant, et quasi sensum, sed non motum, ut qui habent solum fidem sine charitate.

doque etiam nec fide, contra vero plures charitate actu sunt præditi, in qua non perseverabunt. Jam vero Scripturæ textus qui adducuntur in priori significatione intelligendi sunt ut cum reliquis componi possint (1).

Ad 2. Eadem esto distinctio: sic enim s. doctor mentem suam declarat, postquam docuit justos non prædestinatos non esse veros filios: « Non quia justitiam simulaverunt, sed quia in ea non permanserunt » (2).

Ad 3. N. Multiplici autem sensu *ovium* nomine significatur qui pertinent ad Christi Ecclesiam: ac primo omnes justis, qui nobiliorem ejus partem constituunt, scilicet animam, uti ostendimus; deinde omnes prædestinati secundum æternam præscientiam et prædestinationem, licet plures ex iis non nisi in potentia, uti dicitur, quæ certe ad actum reducitur, ad Ecclesiam spectent; tertio relate ad ejusdem Ecclesie corpus de quo paulo post disseremus. Ex hæc secunda animadversione patet quæ de causa Christus dixerit se habere oves quæ adhuc non sunt in ejus ovili, atque in æternum haud perituras quas Pater ei dedit secundum præscientiam et æternam prædestinationem (3).

Ad 4. Neg. Sed Christus est caput eorum omnium qui, utpote viventes per fidem et charitatem, de eâ vita participant quam ipsis idem Christus communicat per jugem influxum gratiæ sanctificantis qua *formaliter* vivunt; tales autem sunt omnes et soli justis. Etenim « Si quis spiritum Christi non habet, ut ait Apostolus, hic non est ejus » (*Rom.*, VIII, 9), scilicet quoad animam.

Ad 5. D. Id est ejusmodi Ecclesia non est physica, corporea ac visibilis, C. non est vera ac realis, licet invisibilis, N. Hæc duo permisceri inter se nequeunt, uti evidens est, ne plura adjiciamus ad hoc evincendum.

Ad 6. vel N. vel D. Si anima Ecclesie in sola justitia et charitate tota consisteret, Tr. si præterea consistat in fide, quæ, quamvis mortua dicatur et sit respectu charitatis quæ eam informat, attamen in se reipsa subsistit ac viget, N. Sub finem hujus propositionis jam animadvertimus, eos qui fidem habent, etsi peccatores sint, quodammodo ad Ecclesie animam

(1) Cf. Bellarm. De Eccles., lib. III, cap. 7, n. 21, ubi observat hoc intercedere discrimen inter diversum hominum statum, quod qui sunt oves, aut filii, aut membra secundum solam prædestinationem, non sunt actu, sed solum *potentia* tales. Prædestinatio enim, ut ipse loquitur, nihil ponit in homine, sed est actus in ipso Deo manens: at qui sunt tales secundum præsentem justitiam, sunt *actu* et simpliciter tales, quia in se revera habent id inde tales appellantur. Quod confirmatur auctoritate s. Augustini, Tract. 43. in Joan.

(2) Loc. cit. n. 20.

(3) Quo sensu s. Augustinus, lib. IV, de Bapt. cap. 4, n. 4, scribat: « Secundum ejus præscientiam, qui novit quos prædestinaverit ante mundi constitutionem conformet imaginis filii sui, multi etiam qui aperte foris sunt et hæretici appellantur, multis et bonis catholicis meliores sunt. Quid enim sint hodie videmus, quid eras futuri sint ignoramus. » Et tract. 40. in Jo. II, 12: « Secundum præscientiam Dei, inquit, et prædestinationem, quam multæ oves foris, quam multi lupi intus et quam multæ oves intus, et quam multi lupi foris ».

pertinere, ac propterea vitam aliquam inadæquatam, ut ita loquar, seu principium vite retinere, quamvis in tali statu ad meritum eis non prosit ejusmodi fides, utpote destituta charitate. Optima præterea dispositio est hæc fides quæ, afflante gratia, statim germinare rursus potest, et amissam charitatem ac plenam vitam recuperare (1).

ARTICULUS II. De Ecclesie corpore.

Si, ex dictis, Christus ad modum humani individui societatem suam, nempe Ecclesiam, instituit, legitime inferitur eam non sola anima, sed et corpore constare, ac propterea formam exterioriorem habere, ac visibilem esse, prout superius annotavimus.

Pari præterea jure consequitur, Ecclesiam, quod ad hanc formam exterioriorem siye corpus atinet, non in mera fidelium aggregatione consistere, sed intimo et essentiali ordine atque, ut ita dicam, *organice* esse constitutam, sic ut constet ex membris invicem sociatis et subjectis pro diversitate officiorum quæ unicuique membro competunt juxta Christi institutionem. Imo vero, quemadmodum in qualibet rite instituta societate, omnino necesse est ut alii præsent, alii autem subjiciantur, omnesque arctissimo inter se nexu consocientur per modum unius, ut unam societatem aut corpus morale efficiant, illudque individuum reddant, ita plane ejusmodi Ecclesiam Christi esse, societatem scilicet omnium perfectissimam ac nobilissimam, necesse est.

Duo hic proinde præstare debemus, quorum alterum est patefacere quibus coalescat pars hæc exterior Ecclesie; alterum vero, utrum et in quas classes qui hanc Ecclesiam seu societatem christianam conficiunt distribuantur. Quoad primum vero, ostendimus eam coalescere tam ex justis quam peccatoribus; quoad secundum, evincemus eam in duos ordines distribui, clericos nempe et laicos, seu, quod idem est, in cœtum docentem ac discitentem, regentem et reatum, activum atque passivum.

Quatenus Ecclesie partem exterioriorem diximus constitui seu coalescere ex omnibus Christi fidelibus, sive justis sive peccatoribus, patet eam generatim cum Bossueto definiiri posse: « Ecclesia est societas hominum viatorum, veram Christi doctrinam profitentium » (1). Hæc enim definitio nobis in præsentia sufficit, atque utpote generalissima, a nemine, qui visibilem Ecclesiam admittat, respui jure potest, ita ut jam in ea protestantes consentientes habeamus.

His præmissis, sic jam ad priorem thesiam adstruendam accedimus.

(1) Ex hoc colligimus magnum esse beneficium vel ad solam vere Ecclesie corpus pertinere. Etenim, quamvis non raro contingat quempiam in peccatis sordescere, dummodo tamen veram fidem teneat, semper habet unde resipiscat, et pharmacum morbis anime suæ, uti experientia quotidiana ostendit. Contra vero, qui extra veram Christi Ecclesiam versantur et vera fide destituti sunt, his quoque remediis destituuntur.

(2) Conférence avec M. Claude, OEuvr. de Bossuet, éd. de Versailles, 1816. tom. XXIII, p. 217. suiv.

PROPOSITIO. I. — Ad corpus Ecclesie, seu ad visibilem Ecclesiam, spectant omnes Christi fideles, tam justis quam peccatores.

Hic loquimur de fidelibus baptizatis, qui nempe cooptati sunt in illam societatem quam Christus instituit, quæque veram ejus doctrinam profitetur, neque ab ea quacumque demum de causa separati sunt. Sensus proinde enuntiatae propositionis hic est, ita Christum instituisse visibilem suam Ecclesiam ut coalescat aut coalescere possit tam ex justis quam peccatoribus; et hanc opponimus iis, qui ex solis justis et sanctis eam constitui autamarunt, cujusmodi ex veteribus fuerunt præcipue novatiani ac donatistæ, ex recentioribus non pauci protestantes, licet ex diverso plane principio. Illi enim ita senserunt, ut cõonestarent proprium schisma (1), isti ut statuerent Ecclesiam invisibilem ad contegendam propriam defectionem ab illa Ecclesia quam deseruerant (2).

(1) Novatiani non ideo negabant peccatores lapsos, præsertim in gravia crimina, esse in Ecclesia, quod statuerent ecclesiam invisibilem, sed ne communicarent cum libellaticis, et cum lapsis in gravia peccata post baptismum, quibus remittendis concessam a Christo Ecclesie suæ potestatem infliciebant; tum etiam ut se mundos profiterentur. Cf. Nat. Alex. H. eccl. sec. 5, cap. 5, art. 4. § 1. seqq.

Sic neque donatistæ professi sunt Ecclesiam esse invisibilem, sed coarctatam affirmabant illam esse ad partem Donati, et Ecclesiam catholicam arguebant prævaricationis eo quod traditorum contagio malorumque communiõne contaminatam autmarunt, quia Cæcilianus, juxta ipsos, consecrationem episcopalem acceperat a Felice Aptugitino, sacrorum librorum traditore, et cum Cæciliano Ecclesia romana, adeoque catholica communicabat. Cf. cit. auct. sec. 4, cap. 5, art. 1 § 1-4., necnon Valesium in opusc. De schismate Donatistarum, Albasinum in observationibus ad Optatum Milevitanum, card. Norisium Historia Donatistar. p. 1. opp. edit. Veron. 1752. tom. IV.

(2) Protestantes circa visibilitatem aut invisibilitatem Ecclesie semper ancipites fuerunt; interdum enim, duce Lutthero, docuerunt Ecclesiam esse invisibilem utpote congregationem sanctorum, ut hac ratione excluderent a Christi Ecclesia romanum pontificem et prælatos, atque sic contenderunt se esse in communionem cum omnibus sanctis, id est hæreticis, qui eos præcesserunt. Negabant præterea eam esse veram Ecclesiam a qua discesserant. Idem docuerunt Hussitæ et wiclefite protestantium antesignani, imo et cathari sive albigenenses, ut refert Hurter, lib. XIV. vite Innocentii III, ed. cit. tom. III, pag. 25, ubi referens istorum errores scribit: « Leur principale attaque fut dirigée contre l'Eglise visible... comme les catharés, ils appelaient l'Eglise la prostituée de Babilone, pleine de tous les vices: ils donnaient au pape le nom du chef de Peurreur, aux prélats ceux de scribes, de pharisiens et d'assassins. » Cf. etiam Bellarm. de Ecclesia lib. III, c. 2. et Bossuet *conférence avec M. Claude* l. c. Postea vero fassi sunt Ecclesiam esse visibilem, et nisi sunt exponere de anima Ecclesie contraria majorum suorum effata. Saue Gerhard, loc. theolog. XI, 106. cum annot. Cottæ. « Patet, scribit, distinctionem Ecclesie in *visibilem* atque *invisibilem* non esse divisionem generis in species, quasi duas species fingeremus ecclesias sibi oppositas, uti perperam, nobis affingunt Ecclesie romanæ socii. (utrum *perperam*, ut affirmat Gerhardus, an vere catholici hoc protestantibus affixerint patet tum ex dictis, tum ex iis quæ scripsimus in tract. De vera relig. part. II, prop. IV, num. 67. not. c), sed esse duntaxat *limitationem subjecti* secundum *diversos suos status*. Quemadmodum scilicet in eodem homine duplex datur relatio, exterior nempe, qua alios homines, atque interior, qua Deum respicit: ita et de toto aliquo cœtu hominum, qui in certum doctrinæ sanctioris typum consentiunt, hoc est de Ecclesia vere enuntari potest, eandem quoad formam exteriori *visibilem*, quoad interiori vero *invisibilem* esse. Prout *visibilis* est, definitur: congregatio seu cœtus hominum viatorum, qui amplectuntur verbum Dei, sacramentisque utuntur. Prout *invisibilis* autem est, definitur: cœtus pie credentium, atque ad vitam sempiternam infallibiliter prædestinatorum. » Alia protestantium in hanc rem tes-

Jam vero Christum ita instituisse Ecclesiam suam qua parte visibilis est, ut ad eam non minus justis quam peccatores pertineant, patet tum ex apertis Scripturarum sententiis, tum et Christi ipsius scopo, ac demum ex sensu traditionali.

Et re quidem vera, quod attinet ad Scripturarum sententias, evincitur thesis veritas ex eo quod Ecclesia comparetur aræ in qua cum frumento paleæ continentur (*Matth.*, III, 12), tum ex illis omnibus parabolis in quibus Christus comparat Ecclesiam suam sagonæ missæ in mare ex omni genere piscium congreganti (*Ibid.*, XIII, 47); convivio nuptiali ad quod intraverunt boni et mali, et cui interfuit homo non vestitus veste nuptiali (*Ibid.*, XXII, 2 *seqq.*); decem virginibus ex quibus quinque erant fatuæ, quinque vero prudentes (*Ibid.*, XXV, 1 *seqq.*); ovis in quo sunt oves simul et hædi (*Ibid.*, 35). Quæ quidem confirmantur ex Apostolo, qui, 1 Cor., V. 5. expresse jubet expelli ab Ecclesia incestuosum Cornitiolum, qui proinde tamdiu in Ecclesia permansit quamdiu ab ea expulsus non est; et in II. ad Timoth. II. 20. scribit: « In magna domo non solum sunt vasa aurea et argentea, sed et lignea et fictilia; et quedam quidem in honorem, quedam autem in contumeliam, » ut alia ejusmodi non pauca prætereamus.

Nec minus evidenter constat, si ratio habeatur ad scopum seu finem, quem Christus sibi præstitit in Ecclesia instituenda. Voluit enim Christus ut Ecclesia sua esset veluti lucerna quæ omnibus luceret, ac civitas supra montem posita, ut ab omnibus conspiceretur; ei demandavit munus prædicandi verbum suum, administrandi sacramenta, corrigendi delinquentes, admittendi respicientes ad penitentiam, expellendi e sinu suo contumaces ac rebelles, regendi, gubernandi, aliaque ejusmodi pro opportunitate statuendi quæ ad bene constitutam societatem necessaria sunt. Jam vero, si soli justis pertinerent ad Ecclesiam, cum hi non cognoscantur, Ecclesia fieret prorsus invisibilis, ac nullam manus exercere posset. Incertum semper quidem esset, utrum illi qui ejusmodi munia exercent sint de Ecclesia necne: quod plane adversatur consilio Christi in ea instituenda.

Sane Christus sub sensibili forma doctrinam suam discipulis consignavit, in posteris sub sensibili quoque forma propagandam; sub forma sensibili ac visibili Spiritus sanctus super eosdem discipulos in unum congregatos sese diffudit (1), eum nempe ecclesiæ proprie diætæ exordia cœperunt; Christus præterea visibile sacerdotium, et sacrorum ministerium, illudque perpetuum, ut suo loco ostendimus (2), in eadem

monia cf. apud FF. de Walenburch *de Unitate Eccles.*, lib. 1, c. 5.

Cum vero urgerentur a catholicis protestantes, si Ecclesia est visibilis, quænam erat, et ulinam erat quando primum ab Ecclesia catholica divisi sunt; ut ab hac perniculosa questione se liberarent, plures iterum ad Ecclesiam invisibilem relapsi sunt, ut patet ex difficultatibus quas urgent apud Palmer, in recentissimo ejus *Tractatu de Ecclesia Christi* p. 1, cap. 3, qui apud Anglicanos vocatur *dissidentes*. Nempe nesciunt ubi consistant

(1) Act. II. 2 *seqq.*

(2) In tract. *de Ordine* n. 26, *seqq.*

instituit; sacramenta denique, quæ essent visibilia signa ad sanctitatem in hominibus efficiendam, augendam, aut reparandam (1) esse voluit. Quapropter Inculenter patet in Ecclesia fundanda Christo minime propositum fuisse societatem nescio quam invisibilem instituere, sed prorsus visibilem eam constituere voluisse, per quam potius tanquam per organum et instrumentum interior et invisibilis efformaretur, seu gigneretur sanctitas in Ecclesia visibili (2).

Talem denique perpetuo extitisse sensum traditionalem constat ex iis quæ patres adversus novatianos et donatistas disputarunt, velut certum dogma propugnantes peccatores in Ecclesia esse. Ne prolixiores simus, unum aut alterum textum ex iis afferemus. S. Augustinus, in lib. III. contra litteras Petilianæ c. XII. « Homo sum, inquit, in arca Christi: palea si malus, granum si bonus; » et iterum, lib. VII. de Baptismo, cap. 51. « Nam et istos (graves peccatores) esse in domo (nempe in Ecclesia), negare non possumus, dicente Apostolo, « In magna autem domo non solum aurea vasa sunt vel argentea, sed et lignea, et fictilia, » etc. Sic etiam s. Hieronymus in dial. contra Lucifer. « Arca Noe, inquit, ecclesiæ typus fuit... ut ibi pardus et hædi, et lupus et agni; ita et hic (in ecclesia) justus et peccatores, id est, vasa aurea et argentea cum lignis et fictilibus commorantur » (3) ut alios omittam. Porro peccatores ex dictis non pertinent ad Ecclesiæ animam, ergo spectare saltem debent ad ejusdem corpus.

Tum igitur Christi diætæ, tum ejus scopus in Ecclesia instituenda, tum denique sensus traditionalis totius antiquitatis luculentissime concurrunt ad evincendum quod proposuimus, nimirum ad Ecclesiæ corpus seu ad visibilem Ecclesiam pertinere omnes Christi fideles, sive justi fuerint sive peccatores, quo nomine omnes prorsus significamus malos et pessimos christianos, imo et incredulos et hæreticos occultos, quamdiu ab ipsa societate aut eieci non sint, aut separati.

DIFFICULTATES. I. *Obj.* 1. Ecclesia seu societas a Christo instituta debet esse sancta, uti etiam profitemur in symbolo apostolico; talis porro non esset, imo potius esset perversa et scelerata, si præter justos, peccatores, facinorosos et infideles præterea et hæreticos occultos in sinu suo complecteretur; 2. Christus esset ipsorum caput, ac regnum Christi constitueretur, magna saltem ex parte, ex diaboli regno:

(1) Cf. tract. *de sacram.* in genere, n. 1, *seqq.*

(2) Hinc optime Moehler op. cit. § 37. « Les temps, inquit, étaient accomplis; l'Esprit saint se communiqué aux Apôtres et aux autres disciples du Sauveur. Lorsque le Paraclet descendit sur eux, ils n'étaient point dispersés, mais réunis dans un même lieu, et ne formant qu'un même cœur (*ἐκὸς ἓν*); il leur avait même été formellement ordonné d'attendre le Saint-Esprit à Jérusalem. De plus, l'Esprit divin prit une forme extérieure, la forme de langue de feu, symbole de sa vertu qui purifie les cœurs de toute malice et les brûle dans l'amour. Il ne vint pas venir d'une manière seulement intérieure, comme pour affirmer une société invisible; mais de même que le Verbe s'était fait chair, l'Esprit vint à son tour d'une manière accessible aux sens, accompagné d'un grand bruit, semblable à un vent impétueux. »

(3) n. 22.

quæ quidem, præterquam quod absurda sunt, 3. adversantur Apostolo scribenti ad Ephesios quod « Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta et immaculata » (v. 25 *seqq.*). 4. Quæ verba exponens Hieronymus concludit: « Qui ergo peccator est et aliqua sordè maculatus, de Ecclesia Christi non potest appellari, nec Christo subiectus dici... peccator currat ad medicum... et fiat de Ecclesia, quæ corpus est Christi » (1); Hieronymo ceteri patres assentiuntur, inter quos s. Pacianus: « Ceterum, scribit, peccator et penitens non est Ecclesiæ macula, quia, quamdiu peccat et non penitet, extra Ecclesiam constitutus est » (2), 6. s. Augustinus de magnis peccatoribus ait: « Non ideo putandi sunt esse in Christi corpore, quod est Ecclesia, quia sacramentorum ejus corporaliter participes fiunt » (3), et iterum: « Quos non pertinere ad sanctam Ecclesiam Dei, quamvis intus videantur, ex hoc apertissime apparet, quia isti sunt avari, raptores, fornicatores, invidi, malevoli et cetera hujusmodi; illa autem columba (Ecclesia) unica, pudica et casta, sponsa sine macula et ruga... quod non intelligitur nisi in bonis et sanctis, et justis » (*Lib. VI. de Baptismo cap. III*); qui præterea inter bonos et malos hoc affirmat intercedere discrimen, quod boni sint in ecclesia et de Ecclesia, mali vero sint quidem in Ecclesia, sed non de Ecclesia (*Ibid.*, lib. VII, cap. LI et LII). 7. Comparat etiam s. doctor peccatores humoribus malis (*Tract. III. in 1. epistol. Joan. n. 5*), qui profecto dici non possunt corporis membra. Demum, etsi daretur peccatores esse in Ecclesia, cum non sint nisi membra mortua, ad nihil inserviunt, cum nihil agere possint. Ergo.

Resp. ad 1. D. Debet sancta esse et revera est ex multiplici capite, C. ad exclusionem peccatorum, N. Itaque Ecclesia reipsa sancta debet esse ac semper est, ut eam in symbolo profiteamur: 1. ratione partis suæ potioris seu nobilioris, cujusmodi esse animam Ecclesiæ ostendimus; 2. ratione capitis, quod est Christus; 3. ratione finis, qui est sanctitas in hac vita, et gloria in futura; 4. ratione doctrinæ; 5. ratione mediorum; 6. ratione plurimorum membrorum, quæ sanctitate prædita sunt. Si quæ igitur membra ipsius Ecclesiæ in firma sint, imo et mortua, non sequitur eam propterea facinorosam, perversam aut sceleratam esse, quia ad hos peccatores producendos Ecclesia ordinata non est; imo peccatores contra hanc ordinationem Christi Ecclesiæ agunt, contra naturam ipsius ecclesiæ, contra finem, ita ut omnia pervertant quæ ad ipsorum sanctitatem constituta fuerunt. Hujusmodi itaque homines sibi nocent dum male agunt, aut etiam perverse sentiunt, non autem Ecclesiæ, quæ non fœdatur ob istorum malam agendi aut

(1) Comment. in ep. ad Ephes., lib. II, in v. 21.

(2) Epist. III. ad Sympron. in magna Biblioth. Patrum, tom. IV, p. 259.

(3) Lib. II, cont. litter. Petilianæ, cap. 108.

sentiendi rationem, eamque constanter damna, et peccatores ab illa perpetuo satagit revocare (1).

Ad 2. D. Sub aliquo respectu, C. sub omni respectu, N. Quatenus peccatores eandem fidem profitentur, subjiciuntur legitimis partibus, iisdem utuntur sacramentis, habent Christum ut caput ac pertinent ad visibile ejus regnum; quatenus vero peccant, ad diabolium spectant ejusque regnum: in quo nullum est absurdum.

Ad 3. D. Mundat Christus per merita sua Ecclesiam fide et sacramentis in terris ut eam sibi aliquando exhibeat gloriosam, sanctam et immaculatam in cœlis, C. ita Ecclesiam sibi exhibet in terris vel N. vel *Subd.* Quoad nobiliorem ejus partem, C. sub omni respectu, N. Hunc Apostoli textum alii exponunt de Ecclesia militante, ita ut sanctitas quæ inchoatur in terris, perficiatur in cœlis; alii exponunt de Ecclesia triumphante, quia ibi solum sine macula et ruga gloriosa erit; verum nihil vetat quominus de utraque Ecclesia, seu potius de utroque ejusdem Ecclesiæ statu juxta datam distinctionem eum intelligamus (2).

Ad 4. D. Juxta Hieronymum, peccator de Ecclesia Christi non potest appellari aliquo sensu, quatenus nempe non vivificatur a Christo, C. absolute, N. Etenim in v. 30 ejusdem capitis mentem suam magis exponit scribens: « Ecclesia de cunctis creditibus congregatur, » qui certo non omnes sancti sunt.

Ad 5. D. Peccator extra Ecclesiam constitutus est quoad animam, C. quoad corpus, seu simpliciter, N. Sensus s. Paciani patet ex verbis immediate sequentibus; subdit enim post recitata verba: « Ubi desinit peccare, jam sanus est ». Itaque peccator est membrum morbosum aut etiam mortuum, quod tamen adhæret Ecclesiæ corpori cujus pars est (3).

(1) S. Augustinus constanter hanc veluti thesim adstruit adversus donatistas, non posse videlicet bonos contaminari ex consortio malorum, nec maculari Ecclesiam ex pravum malis operibus, quæ Ecclesiæ nulla ratione imputari possunt, quibus corripiendis vigilat ecclesiastica disciplina. Ut nonnulla loca indicem, ita docet lib. VII. de Bapt. cap. 25, n. 49. lib. II. cont. lit. Petilianæ cap. 78, n. 174. lib. V. de Bapt. c. 1. et alibi passim.

Placet vero hic adijcere verba s. Paciani ex ep. III. ad Sympron. I. c. quoniam et hujus auctoritas nobis obijcitur. « Magna, inquit, in filios cura matris istius, et mollis affectus: honorantur boni, castigantur superbi, curantur agroti, nullus perit, nemo despicitur, securi fetus sub indulgentia matris retinentur. »

(2) Cf. Estium Comment. in huic loc. ubi observat Græcorum commentarios totum hunc Paulinum textum referre ad tempus vitæ præsentis, in quo Christus Ecclesiam suam ab omnibus peccatorum maculis baptismi sacramento mundans, sibi exhibet pulchram et omni genere virtutum ornatum. Quam expositionem secutus pariter est s. Ambrosius, ex recentioribus vero Liranus et Cajetanus probarunt. Quoniam vero pelagiani hoc loco abutebantur, s. Augustinus alique exposuerunt eundem textum de Ecclesia triumphante. Utraque expositio vera est; quod si distinguatur tempora, ita ut dicatur Christus præsentem tempore eam mundare, ut aliquando gloriosam et immaculatam sibi exhibeat, apprimè ambæ expositiones inter se coherent. Sed videatur ipse Estius. Cf. etiam Corneilium a Lapide, qui copiose pariter hunc textum enarrat.

(3) Nonnulli suscitati sunt hunc locum fuisse a novatianis interpolatum; Bellarminus vero, lib. III. de Eccles. cap. 9. ad arg. 7, censet s. Pacianum non loqui de omnibus peccatoribus, sed solum de peccatoribus qui in hæresim labantur, eo quod paulo ante scripserit Ecclesiam carere macula